

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 5 (1984)

Μνήμη Μητροπολίτου Ικονίου Ιακώβου

Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

doi: [10.12681/deltiokms.222](https://doi.org/10.12681/deltiokms.222)

Copyright © 2015, Πασχάλης Μ. Κιτρομηλίδης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κιτρομηλίδης Π. Μ. (1984). Μνήμη Μητροπολίτου Ικονίου Ιακώβου. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 5, 533–536. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.222>

Μνήμη Μητροπολίτου Ίκονίου Ίακώβου, Ἀθήνα: Ἐστία Θεολόγων Χάλκης, 1984, σ. 531.

Ὁ συλλογικὸς τόμος μὲ τὸν ὁποῖο ἀποτίεται ἡ ἐπιβεβλημένη τιμὴ στὴ μνήμη τοῦ μητροπολίτη Ίκονίου Ίακώβου, ἀποτελεῖ σημαντικὸ πνευματικὸ γεγονός, πρῶτο διότι συνιστᾷ μνημεῖο στὴν προσφορὰ τοῦ διακεκριμένου ἱεράρχη, ποῦ διακόνησε τὴν ἐκκλησία ὡς κορυφαῖο διοικητικὸ στέλεχος καὶ σχολάρχης τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης (1951-1955), καὶ δεῦτερο διότι στὶς σελίδες τοῦ συγκεντρῶνεται ἀξιόλογες ἐπιστημονικὲς συμβολές, ἰδίως στὸ χῶρο τῆς θεολογίας ἀλλὰ καὶ τῆς ἱστορίας τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας. Εἰδικότερα γιὰ ὄσους ἀσχολοῦνται μὲ τὴ μελέτη τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ Μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ, ἡ ἔκδοσις αὐτὴ παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ δύο λόγους: πρῶτο, λόγω τῆς ἄμεσης ἐνταξῆς πολλῶν ἐργασιῶν στὸ χῶρο τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν καὶ δεῦτερο ἐπειδὴ ἡ σύνθεσις τοῦ σώματος τῶν συγγραφέων τοῦ τόμου ἀποτυπώνει ἓνα πνευματικὸ γεγονός, ποῦ ἀξίζει νὰ συγκρατήσῃ τὴν προσοχή μας. Οἱ συγγραφεῖς τοῦ τόμου δὲν ἀποτελοῦν μόνον στὸ σύνολό τους σχεδὸν ἀποφοίτους τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, ἀποδεικνύοντας ἔμπρακτα τὴ συμβολὴ τοῦ ἰδρύματος στὴν πνευματικὴ ζωὴ τῆς ἐκκλησίας, ποῦ παραμένει ἀκόμη αἰσθητή. Μεταξὺ τους συγκαταλέγονται πλεῖστοι λόγοιοι ἱεράρχες καὶ κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ ἐπιστήμονες τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, ποῦ διακονοῦν στὴν ἔδρα τῆς τῆν Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ. Τὸ στοιχεῖο αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ παραμείνει ἀσχολιάστο. Ἡ ἔκδοσις εἰς μνήμην τοῦ Ίκονίου Ίακώβου ἔρχεται νὰ μᾶς θυμίσει ὅτι ἡ πνευματικὴ παράδοσις τοῦ Φαναρίου εἶναι ζωντανὴ καὶ συνεχίζεται, παρ' ὄλες τὶς ἀντιξοότητες, μὲ ἀρκετὴ ἱκμάδα. Ἡ χορεία τῶν λογίων ἱεραρχῶν τῆς ἐνδημούσης συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ποῦ συνέβαλαν ἀπὸ τὸ Φανάρι μὲ συγγραφικὰ πονήματα στὴ συγκρότησι τοῦ τόμου ἀποτελοῦν τοὺς κληρονόμους καὶ συνεχιστὲς τῆς παράδοσις τῶν λογᾶδων τοῦ γένους. Ἀποτελοῦν στὴν πραγματικότητα τὴν πιὸ πρόσφατη πνευματικὴ γενεὰ αὐτῆς τῆς παράδοσις. Ἡ θεματολογία, τὸ περιεχόμενον καὶ τὸ γενικότερον πνεῦμα τῶν συμβολῶν ποῦ ἀπαρτίζουν τὸν τόμο ἐξ ἄλλου μαρτυροῦν ἀξιόλογη ἀνανέωσις τῆς θεολογικῆς σκέψης στὸ κλίμα τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως. Σὲ ἀντίθεσι μὲ τὴν ἀποστέωσι τῆς ἀκαδημαϊκῆς θεολογίας καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς

σκέψης στὸν χῶρο τῆς Ἑλλαδικῆς ἐκκλησίας, οἱ θεολογικοὶ κύκλοι καὶ τὰ ἐπιστημονικὰ στελέχη ποὺ πλαισιώνουν τὸν Οἰκουμενικὸ θρόνο φαίνονται νὰ συλλαμβάνουν καὶ ν' ἀνταποκρίνονται ἀποτελεσματικὰ στὸ πνεῦμα τῶν καιρῶν. Μία διαπίστωση συνεπῶς εἶναι ἐπιβεβλημένη: ἡ ἀπίσχυανση τῶν ἀριθμῶν καὶ τὰ πολυποίκιλα προσκόμματα, ποὺ οἱ πολιτικὲς σκοπιμότητες παρεμβάλλουν στὴν ἐπιτέλεση τοῦ πνευματικοῦ ἔργου τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου στὴν ἱστορικὴ του ἔδρα, δὲν ἔχουν συντελέσει στὴν ἀναστολὴ τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἄν καὶ τὸ σημεῖωμα αὐτὸ δὲν προτίθεται νὰ κρίνει τὶς θεολογικὸς περιεχομένου ἐργασίες τοῦ τόμου, ἐγχείρημα γιὰ τὸ ὅποιο ὁ συντάκτης του εἶναι ἀναμώδιος, δὲν μπορεῖ νὰ μὴν ἐξάρει τὸ σημαντικὸ ἱστορικὸ γεγονός τῆς ἐπιβίωσης καὶ ἀνανέωσης τῆς πνευματικῆς παράδοσης τοῦ Φαναρίου.

Ὡς πρὸς τὶς ἱστορικὸς περιεχομένου ἐργασίες τοῦ τόμου ἰδιαίτερα σημαντικὲς γιὰ τὴν προώθηση τῶν Μικρασιατικῶν σπουδῶν εἶναι οἱ συμβολὲς τοῦ καθηγητῆ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης Βασιλείου Σταυρίδη γιὰ τὴ μητρόπολη Ἰκονίου καὶ τοῦ μητροπολίτη Πέργης Εὐαγγέλου γιὰ τὶς σχέσεις τῶν μητροπόλεων Ἰκονίου καὶ Πέργης. Ἡ ἀναστήλωση τῆς ἱστορίας τῆς μητροπόλεως Ἰκονίου ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους μέχρι τοῦ τελευταίου μητροπολίτη τῆς Ἰακώβου (1950-1965) καὶ ἡ συναγωγή τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας ἀποτελοῦν ἀξιόλογη προσφορά τοῦ καθηγητῆ Βασιλείου Σταυρίδη. Ἡ μελέτη συμβάλλει ἐπαγωγικὰ στὴ διερεύνηση τοῦ πολλαπλὰ σημαντικοῦ θέματος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Στὴ βιβλιογραφία θὰ ἦταν χρήσιμο νὰ προστεθεῖ καὶ τὸ ἔργο τοῦ William Martin Leake, *Journal of a tour in Asia Minor*, Λονδίνο 1824, τὸ ὅποιο περιέχει μιὰ σημαντικὴ πρωτογενὴ μαρτυρία γιὰ τὴν κατάσταση τῆς μητροπόλεως Ἰκονίου ἀκριβῶς στὶς ἀρχὲς τοῦ 10' αἰῶνα. Ἡ μελέτη τῶν σχέσεων τῶν μητροπόλεων Πισιδίας, Ἰκονίου καὶ Πέργης, ποὺ ἐπιχειρεῖ ὁ μητροπολίτης Πέργης Εὐάγγελος, φωτίζει ὀρισμένες πλευρὲς τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τῆς Κεντρικῆς καὶ Νότιας Μικρασίας κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς αἰῶνες τῆς ὀσμικῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ τῆς πρώιμης Τουρκοκρατίας. Ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν ἐπίσης οἱ συμβολὲς τοῦ μητροπολίτη Ἐλενουπόλεως Ἀθανασίου, γιὰ τὸν ἄγνωστο ἀγιόγραφο τοῦ τέλους τοῦ 10' αἰῶνα Διακο-Προκόπιο καὶ τὰ ἔργα του στοὺς ναοὺς τῆς μητροπόλεως Χαλκηδόνας, καὶ τοῦ ὑπογραμματέως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας διακόνου Ἰακώβου Σωφρονιάδη γιὰ τὴν ὀργάνωση καὶ λειτουργία τοῦ γραφείου τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Καὶ οἱ δύο μελέτες ἀποκαλύπτουν ἐνδιαφέρουσες καὶ σημαντικὲς πτυχὲς τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τῆς ἐκκλησίας. Οἱ ἐξωτερικὲς σχέσεις τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπίσης συγκεντρώνουν τὸ ἐνδιαφέρον τῶν συγγραφέων τοῦ τόμου. Ὁ μητροπολίτης Φι-

λαδελφείας Βαρθολομαῖος μελετᾷ τὴ θέσιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ ἑλληνικὸ σύνταγμα καὶ στὸν καταστατικὸ χάρτη τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, διευκρινίζοντας τὴ νομικὴ καὶ νομοκανονικὴ βάση πολλῶν διεκκλησιαστικῶν ζητημάτων. Ὁ μητροπολίτης Καρθαγένης Παρθένιος μελετᾷ τὶς σχέσεις τῶν δύο πρεσβυγενῶν πατριαρχείων Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας μέσα ἀπὸ τὸ πρίσμα τῆς δραστηριότητος τοῦ Ἰκονίου Ἰακώβου ὡς ἀρχιγραμματέα τῆς Συνόδου τὸ 1949. Ὁ πρωτοπρεσβύτερος Γεώργιος Τσέτσης τέλος μελετᾷ τὴν ἀκτινοβολία τῆς σύγχρονης Ὀρθοδοξίας ἐξετάζοντας τὴν ὀρθόδοξη παρουσία στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο Ἐκκλησιῶν, ὅπου εἶναι αἰσθητὸς ὁ ρόλος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς συμβολὲς στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ὁ τόμος περιέχει καὶ μίᾳ σημαντικὴ μελέτη ποῦ ἀναφέρεται στὴν ἱστορία τῆς παιδείας τοῦ γένους. Πρόκειται γιὰ τὴν ἐκδοσὴ ἀπὸ τὸν ἀρχιμανδρίτη Ναυκράτιο Τσουλκανάκη δεκαπέντε ἐπιστολῶν τοῦ Ἰακώβου Μάνα τοῦ Ἀργείου πρὸς τὸν διδάσκαλο τῆς Πάτμου Μακάριο Καλογερά ἀπὸ χειρόγραφα τῆς Μονῆς Ἰωάννου Θεολόγου τῆς Πάτμου καὶ τῆς Μονῆς Παναγίας Ὀλυμπιώτισσης τῆς Ἐλασσόνας. Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ Ἰακώβου Μάνα προσθέτουν μίᾳ σημαντικὴ διάσταση στὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν ἀκτινοβολία τῆς σχολῆς τῆς Πάτμου στὸν πνευματικὸ κόσμον τῆς ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς κατὰ τὶς πρῶτες δεκαετίες τοῦ δέκατου ὄγδοου αἰῶνα. Ἐπιπλέον συνιστοῦν ἐνδιαφέρουσα μαρτυρία γιὰ τὸν ψυχολογικὸν κόσμον καὶ τὶς ἀξίες τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς καθὼς καὶ γιὰ τὶς φροντίδες τῆς καθημερινῆς τους ζωῆς. Τέλος περιέχουν ἀναφορὰς καὶ πληροφορίες γιὰ σημαντικὰ ζητήματα τοῦ πνευματικοῦ βίου τῆς ἐποχῆς, ὅπως τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Μεθοδίου Ἀνθρακίτη (ἐπιστολὴ ἀρ. 6, 1 Δεκεμβρίου 1723).

Ὁ μελετητὴς τῆς ἐκδόσης θὰ εἶχε πολλὰ νὰ ἐπισημάνει γιὰ τὴ χρησιμότητα ὅσων ἐργασιῶν ἀναφέρθηκαν ἐδῶ ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπολοίπων, ποῦ συναπαρτίζουν τὸν τόμον, γιὰ τὴν κατανόησιν τῆς ἱστορικῆς πορείας καὶ τοῦ σύγχρονου πνευματικοῦ βίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Ἐντὶ ἄλλου καταληκτικηρίου σχολίου ὁμως περιορίζομαι νὰ μνημονεύσω μίᾳ ἀκόμη ἀξιοπρόσεκτη ἐπιστημονικὴν διάστασιν τῆς ἐκδόσεως, τὸ εὑρητήριο τοῦ θεολογικοῦ περιοδικοῦ *Νέος Ποιμὴν*, ποῦ ἐκδόθηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖον στὰ χρόνια 1919-1923. Τὸ πόνημα ὀφείλεται στὸν ἐμπειροφιλόλογον Ἀδαμάντιον Ἀνεστίδην, ποῦ ἀπὸ χρόνια διακονεῖ θετικὰ τὴν ἐπιστήμην μὲ τὴ σύνταξιν αὐτοῦ τοῦ εἶδους ἐργαλείων τῆς ἐρευνας. Ὁ μόχθος του, δεῖγμα τοῦ ὁποίου παρουσιάζεται ἐδῶ, κάνει προσιτὸν στοὺς ἐρευνητὰς τὸν πλοῦτον τῶν πληροφοριῶν ποῦ ἀποθησαυρίζονται στὶς περιοδικὰς ἐκδόσεις, ποῦ κατὰ καιροὺς ἔχει ἀποδελτιώσει.

Οἱ σύντομες νύξεις καὶ ἀναφορὰς ποῦ προηγήθησαν ἐλπίζω νὰ ἀφήνουν

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΕΣ

νά διαφανεί ὁ πλοῦτος τῶν περιεχομένων καὶ ἡ πολλαπλὴ ἐπιστημονικὴ σημασία τῆς ἔκδοσης. Ἡ Ἑστία Θεολόγων Χάλκης τιμώντας τὴ μνήμη τοῦ διαπρεποῦς ἱεράρχη καὶ σχολάρχῃ, ἔχει προσφέρει στὴ νεοελληνικὴ ἐπιστήμη ἓνα ἐπιβλητικὸ ποσοτικὰ καὶ ποιοτικὰ βοήθημα προαγωγῆς τῶν γνώσεων καὶ τῶν ἐρευνῶν μας.

ΠΑΣΧΑΛΗΣ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗΣ